

Van steen en been

Bérengère Cournut

Van steen en been

Vertaald door Martine Woudt

2020 Prometheus Amsterdam

Dit boek is geschreven in de nabijheid van François, Émile en Philémon – het is helemaal voor hen.

Oorspronkelijke titel *De pierre et d'os*

© 2019 Bérengère Cournut

© 2020 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en Martine Woudt

Omslagontwerp Roald Triebels

Foto omslag plainpicture/Design Pics/Robert Postma

Foto auteur Le Tripode

Lithografie afbeeldingen BFC, Bert van der Horst, Amersfoort

Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 4495 1

Woord vooraf

De Inuit stammen af van een nomadisch jagersvolk dat zich al duizenden jaren over de Noordpool verspreidt. Om te kunnen overleven hadden ze tot voor kort geen andere middelen van bestaan dan de dieren waarop ze jaagden, de stenen die nog boven de bevroren aarde uitstaken en de planten en bessen die in de middernachtszon groeiden. Ze delen hun immense grondgebied met vele min of meer trekkende dieren, maar ook met geesten en met de elementen. Het water in al zijn vormen is hun permanente universum, de wind waait in hun oren en komt hun keel weer uit als schorre zuchten. Voor elke gelegenheid hebben ze liederen, soms met begeleiding van sjamanistische trommels.

Deel een

* UQSURALIK *

* 1 *

Het is de derde maan sinds de zon achter de horizonlijn is verdwenen – en voor het eerst in mijn leven dat ik zo'n buikpijn heb. Ik moet me losmaken van de warme lichamen van mijn broer en zus, onder de huiden die ons bedekken vandaan kruipen en van het ijsplatform af gaan.

Onder het koepeldak lijkt mijn familie op een groot, in elkaar gerold beest. Gewoonlijk adem ik net als iedereen met het gegrom van mijn vader mee, maar vannacht voel ik een vlijmende pijn die me eraan onttrekt. Ik moet een broek, laarzen en een jas aandoen – en het sneeuwhuis uitglippen.

De ijskoude lucht stroomt mijn longen binnen, kruipt naar beneden langs mijn wervelkolom en verzacht het brandende gevoel in mijn schoot. Boven me is de nacht helder als een dageraad. De maan blinkt als twee samengevoegde vrouwenmessen, scherp aan de randen. Eromheen strekt zich een grote massa sterren uit.

In het zwakke, blauwige licht dat uit de hemel komt zie ik een donkere, kleverige vloeistof onder me liggen. Ik ga met mijn neus naar de sneeuw: het lijkt wel alsof er vogelbloed en vogellevertjes uit mijn buik komen. Wat is dat nou weer?

* 2 *

Over het plasje gebogen heb ik het gerommel in de verte niet gehoord. Wanneer ik de trilling in mijn benen voel is het te

laat: op een paar stappen bij me vandaan is de ijsvlakte aan het splijten. De iglo bevindt zich aan de andere kant van de scheur, net als de slee en de honden. Ik zou kunnen schreeuwen, maar dat zou nergens toe dienen.

Het enorme gekraak heeft mijn vader wakker gemaakt, hij staat in zijn blote bast voor de ingang van ons onderkomen. Zijn hand gaat naar zijn borst en hij werpt me zijn aan een koordje geknoopte berentand toe. Hij gooit ook een zwaar pakket, dat met een plof neerkomt. Het is een strak opgerolde huid. De harpoen die erbij zat is onder het gewicht gebroken. Ik kan de steel ervan nog pakken, terwijl het andere deel in de ijssloop wegzakt. De punt, die langzaam verdwijnt, maakt een vreemd geluid, alsof er een vis aan het oppervlak naar lucht hapt.

De gestalte van mijn moeder verschijnt nu naast mijn vader. Mijn broer en zus komen één voor één uit de tunnel van de iglo. We zeggen niets. Al gauw verandert de scheur in een geul, een nevel stijgt op boven het donkere water. Beetje bij beetje verdwijnt mijn familie in de mist. De schreeuw van mijn vader, die een beer nadoet, bereikt me van steeds verder weg – tot hij volledig verstomt. Een naargeestige stilte vult mijn oren en verstijft mijn nek.

* 3 *

Voordat de mist alles opslokt raap ik de amulet op en hang hem om mijn hals. Een paar stappen daarvandaan ligt de opgerolde huid – het is die van een beer. Gelukkig is mijn halve-maanvormige mes in de zak van mijn anorak blijven zitten. Ik gebruik het ivoren heft om de knopen los te maken. De har-

poen zal ik gruwelijk missen. Mijn vader was vast geëmotioneerd, dat hij zo slecht gooide.

De nevel die uit de scheur komt wordt nu dikker. Het licht van de maan is niet meer dan een vage halo. Ik moet op mijn oren afgaan en vertrouwen op het geluid van het water en de ijsschotsen. De steel van de harpoen komt me van pas om het ijs voor me te testen en er niet doorheen te zakken.

Plotseling wordt mijn aandacht getrokken door een krakend geluid. Omdat ik bang ben voor nog een verzakking, ga ik languit liggen en wacht. Als er onder me een spleet ontstaat zal die niet meteen de afmetingen van mijn gespreide ledematen aannemen. Gek genoeg houdt het geluid aan, maar verplaatst het zich niet. Het lijkt wel alsof er ergens iets beweegt. Het gromt, hijgt en wroet. Ik krijg het benauwd: stel dat het een geest is die achter me aan is gekomen? En stel dat de scheur het werk is van Torngarsuk? En stel dat dat kwaadaardige wezen zijn enorme arm op me laat neerkomen om me als een mug plat te slaan? Hoewel ik weet dat het belachelijk is, trek ik het berenvel over mijn hoofd. En blijf ik van daaronder gluren naar wat er gebeurt.

Een paar stappen bij me vandaan komt de sneeuw als een golf omhoog. Een huivering van ontzetting loopt langs mijn ruggengraat... en eindigt in een vreugdesprong: Ikasuk staat voor me! De beste hond van mijn vader. Zij en vier jonge reutjes zaten daar blijkbaar weggekropen onder een sneeuwberg toen het ijsveld scheurde. Ze blaffen. De rest van de roedel antwoordt in de verte, maar de wind overstemt die spookachtige stemmen algauw. Ik ben alleen – met vijf honden die zojuist uit het niets zijn verschenen.

Als ik weer opsta houd ik de jonge reutjes in het oog. Ze hebben een woeste aandrang om in het water te springen. Ik loop naar ze toe, beweeg niet en zeg niets. Ze kijken vals naar

me. Ze lijken te denken dat ik er iets mee te maken heb, dat deze situatie mijn schuld is. Ik loop naar voren om tegenover ze te gaan staan.

Opeens springt een van de honden op me af. Ik werp me op een stapel sneeuw om hem te ontwijken. De andere grommen, met opgetrokken lippen. De hond is over mijn hoofd gevlogen en terechtgekomen op de plek waar ik stond toen het ijsveld scheurde. Hij lijkt door het dolle heen. Hij gromt, krabt en haalt zijn bek open aan het ijs. Hij is het gestolde bloed dat uit mijn buik is gestroomd aan het opeten.

De andere drie mannetjes loeren nu naar me alsof ik een prooi ben. Ik kom met een ruk overeind en roep Ikasuks naam. Met een sprong plaatst het teefje zich tussen de andere honden en mij in. Het eerste reutje, dat aan de andere kant staat, springt op mijn rug. Ikasuk draait zich om. Er wordt gekeft, gegromd, gebeten. Ten slotte klinkt er een schel gejangk: het teefje heeft haar tegenstander bij de strot gegrepen, vers bloed stroomt op de sneeuw. Zonder haar kaken te laten verslappen, kijkt ze de andere drie fel aan. Zij is de baas, bereid om mij te verdedigen. De jonge mannetjes geven zich zonder verzet over. Ze kijken nu naar haar alsof ze daarnet gewoon een lekker wedstrijdje om een bot met haar deden.

* 4 *

De nevel wordt niet dunner, we moeten weg bij het zwarte water. Ik neem het berenvel onder mijn arm en loop een kant op die volgens mij tegenovergesteld is aan de scheur. De mist is zo dicht dat ik in nauwelijks een paar stappen van richting zou kunnen veranderen zonder er erg in te hebben. De hon-

den volgen me soepel. Ik houd een oog op ze en zorg ervoor dat Ikasuk steeds tussen de jonkies en mij in loopt.

De wolk die de zee tussen haar twee ijslippen heeft uitgespuwd, verdwijnt ten slotte abrupt. Ineens zie ik het blauwige licht van de maan weer, het ijsveld strekt zich voor me uit. Het is bedekt met puntige uitsteeksels en blokken waar niet overheen te klimmen valt. Mijn enige overlevingskans is weer op een stuk land komen, bij een van die bergen in de verte. In de hoop dat ik niet door een andere scheur wordt tegengehouden en dat de maan lang genoeg blijft staan om mijn weg te verlichten. Ik moet lopen zolang ze er is, zonder me om te draaien.

Ik weet niet hoeveel tijd er voorbijgaat voor ik een beetje rust moet nemen. Ik kies een heuveltje dat hoog genoeg is om me tegen de wind te beschermen. De maan is achter de horizon verdwenen, maar dankzij de sterren is de hemel nog licht. Ik denk nergens aan – vooral niet aan mijn familie of aan het winterkamp dat we achter ons hadden gelaten. Ik weet niet hoeveel obstakels me van de kust en van andere mensen scheiden.

Als ik in de zak van mijn van een huid gemaakte broek zoek, vind ik rauw vlees en stukjes spek. Mijn vader heeft ze me gisteren gegeven voordat we op jacht gingen. Ik duw dat beeld uit alle macht weg en kauw op een piepklein brokje bevroren vlees. De honden kijken naar me. Ze zijn eraan gewend dat mijn vader en ik eerder eten dan zij. Maar we zijn niet op jacht, en vooralsnog zal ik ze niets geven.

Blijkbaar ben ik even in slaap gevallen toen ik naar de lucht keek, ik word met een schok wakker van Ikasuks snuit tegen mijn been. Ik mag niet slapen. De honden snuffelen aan mijn broek, die naar vlees ruikt. Zonder ze iets te geven rol ik mijn

berenvel op en hervat ik mijn tocht. De bergen blijven ver weg, in een donkerblauwe lijn.

* 5 *

Ik heb drie dagen zo gelopen, in de kou en in het licht van de sterren. Omdat de honden zich maar weinig hoeven in te spannen, geef ik ze nog steeds geen eten. Met uitzondering van Ikasuk, die ik de tweede dag een stukje spek heb gegeven. Dat gaf aanleiding tot een vechtpartij, waarbij ze opnieuw liet zien dat ze de leidster van de roedel was. Dat was de bedoeling. Opgewonden door de onrechtvaardigheid vonden de reutjes de energie om zelf op jacht te gaan. Ik weet niet waar ze naartoe zijn gelopen, maar ze kwamen terug met geronnen bloed op hun lippen en plukjes witte haren aan hun bek. Waarschijnlijk een of andere poolvos of poolhaas die op de ijsvlakte was verdwaald. We zijn dus niet zo ver van het vasteland.

Achter de honden aan kom ik in de buurt van iets wat in het voorjaar of in de zomer weer een eiland zal worden. Vanuit de verte is het reliëf ervan glooiender en weidser dan dat van het ijsveld. Ik zie ook de contouren van een *inuksuk* – een geruststellende stapel stenen met de vorm van een mens. Er hebben hier mensen gebivakkeerd.

Wanneer ik het eiland bereik, is het volledig donker om me heen. Het doffere geluid van het ijs onder mijn voeten geeft aan dat ik eindelijk op het vasteland ben. Ik rust even uit in mijn berenvel. En bedenk dat het de laatste keer is: ofwel ik vind een onderkomen voor de volgende rustpauze, ofwel ik sterf hier, op deze kust, van de kou. Na drie dagen over het ijsveld te hebben gelopen, heb ik alleen nog maar pijn en hon-

ger. Ik heb de energie gevonden om naar dit eiland te komen en daarbij mijn best gedaan om nergens aan te denken, maar nu ik er ben realiseer ik me hoe alleen ik ben. Er rest me niet veel meer om te kunnen overleven. Ik ben te jong om al een geest te hebben ontmoet die me kan redden. Ikasuk, die tegen me aan ligt, is mijn enige bescherming tegen de dood – en dat is maar een hond.

* 6 *

's Ochtends loop ik in het zwakke licht van de dageraad het eiland rond, met mijn berenvel om me heen. Het is een klein eiland. Zo'n eiland waarop de honden gedurende de zomer, wanneer ze niet meer nodig zijn, worden achterlaten. Twee ribben en een dijbeen die van onder een steen uit het ijs steken, wijzen er zelfs op dat een ervan hier het afgelopen seizoen is doodgegaan. Ik maak zijn skelet vrij en trek een paar beenderen los. Het eerste is voor Ikasuk, het tweede, dat ik op de steen breek, is voor mij. De rest steek ik in mijn zak. Misschien maak ik er later iets van.

Een stukje verderop vind ik tegen een rots, half verborgen in de sneeuw, een ivoren pijlpunt. Beschadigd en stomp, maar nog wel bruikbaar. Wie zou die hier hebben achtergelaten? Als ik de omgeving doorzoek, vind ik uiteindelijk ook een kapotte tent van huiden. Hij is bevroren en keihard, ik kan er niets mee. Ik moet een onderkomen bouwen.

Ik bind de pijlpunt aan mijn harpoensteel en begin blokken sneeuw te snijden. Het is veel moeilijker dan met een lang, plat mes. Als ik de blokken op elkaar stapel, vindt de sneeuw geen grip. Mijn spiraal is niet regelmatig. Ik heb zin om te huilen,

maar daar zou ik niets aan hebben, dus ga ik verder, met ijskoude handen ondanks mijn wanten. Uiteindelijk komen de lagen zo goed en zo kwaad als het gaat boven mijn hoofd bij elkaar en beschermen ze me tegen de wind en de kou buiten. Ik zak krachteloos in elkaar. Ikasuk is bij me gebleven in het hol, we vallen tegen elkaar aan in slaap in de aan alle kanten afgesloten iglo.

Als ik wakker word filtert er licht door de naden tussen de blokken. Het kan geen daglicht zijn, dat is in deze tijd van het jaar te zwak. Waarschijnlijk is de maan in het westen opgekomen. Buiten zijn de honden aan het janken. Ik stop het laatste stukje bevroren vlees dat ik nog heb in mijn mond, zuig op het vet, spuug de vezels uit voor later en geef Ikasuk een stuk kraakbeen. De andere honden ruiken het, ze blaffen en beginnen aan de wanden van de iglo te krabben. Nu ik me zo slap voel, ben ik bang voor de confrontatie. Ik zou willen wachten tot ze weggaan voor ik naar buiten kruip, maar ook Ikasuk begint tekenen van nervositeit te vertonen. Met haar oren plat naar achteren kijkt ze me grommend aan.

Dus pak ik de soort van speer die ik heb gemaakt en sla tegen de muur van de iglo. Uiteindelijk bezwijkt er een sneeuwblok en springt Ikasuk woest door het gat naar buiten. Een van de reutjes werpt zich onmiddellijk op haar. Zonder erbij na te denken spring ik ook naar buiten en steek met al mijn kracht toe, recht tussen zijn ribben. Het reutje, volledig doorboord, ligt een paar tellen reutelend in de sneeuw en blaast dan zijn laatste adem uit. De andere drie blaffen met hun kop vlak boven de grond en kijken me woest aan – maar wel op een afstand.

Ik neem de nog warme hond mee tussen de muren van de iglo, zet de deur weer op zijn plaats en snijd het beest in stuk-

ken. Zijn vlees is niet goed, maar het warme bloed brengt me weer tot leven. Ik voel het stromen in mijn armen, die nog beven van wat ze zojuist hebben gedaan, en mijn ijskoude handen bereiken. Mijn lichaam en geest ontwaken; met mijn halvemaansmes, mijn kostbare *ulu*, snijd ik zo veel mogelijk goede stukken. Ik bind ze samen met een riempje en begraaf ze in een gat, rechtstreeks in het ijs. Ik leg de beenderen ook opzij en ga daarna naar buiten om de honden de resten toe te werpen. Alles wordt in een paar tellen verorberd. Het lijkt alsof er nooit vier reutjes zijn geweest – maar drie.

* 7 *

Ik weet dat de stukken van die hond me niet lang zullen voeden. En dat de andere honden, die uitgehongerd zijn, me niet met rust zullen laten. Ik moet met ze jagen en van ze leren, of anders door ze sterven – een andere keus is er niet. Ik ga dus weer naar buiten, met mijn berenvel over mijn hoofd en mijn speer in de hand. Voorlopig verzadigd door het vlees van hun soortgenoot volgen de honden me gewillig, bijna eerbiedig.

Ik ben al een paar keer alleen op jacht geweest. Maar wel met betrouwbare wapens, die mijn vader speciaal voor mij had gemaakt. Nu heb ik alleen maar een in elkaar geflanste speer met een punt die bij de kleinste schok zal breken. Zelf doden zal moeilijk zijn. Ik heb meer kans om te overleven als ik de honden hun prooi betwist om mijn deel te krijgen. Daarvoor moet ik Ikasuks plaats als leidster van de roedel innemen. Het teefje niet meer voor laten gaan. Me doen gelden tegenover de reutjes. Schreeuwen, telkens als ze naar me toe komen, en als het moet mijn tanden laten zien.

* 17 *